

Ἡ προϊστορικὴ γέφυρα τῆς Ἐλευθέρης

ὑπὸ

Εὐσταθίου Ν. Πετρούλακη.

Ἡμῖσιαν ὤραν μακρὰν τοῦ χωρίου Πρινὲ τῆς ἐπαρχίας Μυλοποτάμου παρὰ τὴν νεκρόπολιν τῆς ἀρχαίας πόλεως Ἐλευθέρης εἰς θέσιν καλουμένην «*Χαλοπότα*» ὑπάρχει μικρὸς ποταμὸς καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ γέφυρα, ἣς τὰς εἰκόνας παραθέτομεν.

Μνηεῖαν τῆς γεφύρας ταύτης ποιεῖται ὁ Spratt ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ *Travels and Researches in Crete* τόμ. II σελ. 94-95 παραθέτων καὶ εἰκόνα αὐτῆς. Ἐὰν καὶ ἄλλοι τινὲς ἀναφέρουσιν αὐτὴν δὲν μοι ἦτο εὐκολὸν ἐνταῦθα διὰ τὴν σχεδὸν παντελεῖ ἔλλειψιν βοθημάτων νὰ ἐξακριβώσω.

Τινὲς ἐκ τῶν ἀποτελούντων αὐτὴν ὀγκολίθων εἶχον ὑποστῆ φθορὰν τινα ἐκ τῆς πολυκαιρίας χωρὶς ἔμωσ ἢ φθορὰ αὐτὴ νὰ ἦτο τοιαύτη ὥστε νὰ ὑπῆρχε φόβος καταπτώσεως αὐτῆς.

Πρὸ ἐτῶν, ὡς μανθάνω τῷ 1883. καταταγῆς ἐπελθοῦσα ἀπέκοψε πολλὰ ἐκ τῶν ἐν τῇ κοίτῃ τοῦ ποταμοῦ δένδρων καὶ παρασύρασα αὐτὰ ἀπέφραξε τὸ στόμιον τῆς γεφύρας· τὸ ρεῦμα δὲ κατελθὼν καὶ προσκόψαν πρὸ τῆς ἀποφραχθείσης γεφύρας θὰ παρέσυρεν ἀσφαλῶς αὐτὴν, ἐὰν μὴ διὰ τῆς ὑπερπηδήσεως ταύτης εὗρισκε διέξοδον ὅπως δῆποτε ἔμωσ διέσεισεν ἐπαρκῶς τὴν γέφυραν. Τοῦτός τις κατασκευασθεὶς ἀκολούθως ὑπὸ τοῦ δήμου Ἐλευθερναίων παρὰ τοὺς πόδας τῆς γεφύρας ὑπεστήριξεν αὐτὴν προσωρινῶς.

Τῷ 1908 ὁ νῦν πρωθυπουργὸς τῆς Ἑλλάδος κ. Ἐλευθέριος Βενιζέλος παρὰ τὰς πολλαπλᾶς ἄλλας ἐργασίας αὐτοῦ εὗρισκε καιρὸν νὰ ἐνθυμηθῆ καὶ τῆς μοναδικῆς ἐπὶ Ἑλληνικοῦ ἐδάφους γεφύρας τῆς Ἐλευθέρης καὶ νὰ ζητήσῃ παρὰ τῆς τότε Βουλῆς τῶν Κρητῶν νὰ ψηφίσῃ πίστωσιν πρὸς στερέωσιν αὐτῆς ὑπὸ τὸν ῥητὸν ὅρον τὰς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον γενησομένης ἐργασίας νὰ παρακολουθήσῃ ἀρχαιολόγος, ὥστε ἡ γενησομένη στερέωσις οὐδαμῶς νὰ παραβλάψῃ τὸν ἀρχικὸν τύπον

τῆς γεφύρας, ἐν ᾧ ἄλλως ἐγκρίεται καὶ ἡ ὅλη σπουδαιότης αὐτῆς.

Ἐχὼν τὴν τιμὴν νὰ διευθύνω τὴν ἀρχαιολογικὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης παρεκολούθησα μετὰ θρησκευτικῆς εὐλαθείας τὰς γενομένας καὶ πᾶσαν φροντίδα κατέβαλον ὥστε ὁ ἀρχικὸς τῆς γεφύρας τύπος νὰ παραμείνῃ ἀκέραιος.

Βεβαίως ἡ ἐνταῦθα ἔλλειψις καταλλήλων τεχνιτῶν κατοπτρίζεται ἐκ πρώτης ὄψεως ἐν τῇ χονδροειδῶς πως γενομένῃ ἐργασίᾳ. Οὐχ ἦττον χάριν τῆς ἀληθείας πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ ὅτι καὶ ἡ παρ' ἡμῖν ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων εἰς τοιαῦτα ἔργα ὀργάνων οὐκ ὀλίγον ἐπέδρασεν εἰς τὴν χονδροειδοῦ τοῦ ἔργου ἐκτέλεσιν.

Ἀπὸ τῆς ἐπισήμου ταύτης θέσεως ὀφείλω νὰ ἐξάρω τὴν προθυμίαν καὶ γενναιοῦτητα, μεθ' ἧς πάντες οἱ ἐπὶ τῆς Παιδείας σύμβουλοι τῆς τέως Κρητικῆς πολιτείας εἰσήκουσαν τὰς συστάσεις μου διὰ τὴν ἀλλεπάλληλον παροχὴν συμπληρωματικῶν πιστώσεων πρὸς καλυτέραν στερέωσιν τῆς γεφύρας· τοιοῦτοι δ' ἦσαν οἱ κκ. Μίνως Πετυχάκης, Βασίλειος Σκουλᾶς καὶ ὁ τέως Γενικὸς Διοικητὴς Κρήτης κ. Στέφανος Δραγοῦμης.

Οὐχ ἦττον μέγας ἐπαινος ὀφείλεται εἰς τὸν ἐνθουσιώδη νομομηχανικὸν Ρεθύμνης κ. Τσολίαν διὰ τὴν προθυμίαν καὶ δραστηριότητα μεθ' ἧς παρεκολούθησε τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἐργασίας, φιλοπονήσας καὶ τὸ παρατιθέμενον σχεδιάγραμμα αὐτῆς, ἐν ᾧ σαφῶς δέικνυται ἡ γενομένη ἐργασία.

Ἀμφότεροι οἱ πόδες τῆς γεφύρας στηρίζονται ἐπὶ βράχου.

Ἡ ὑπ' ἀριθ. **1 εἰκὼν** παριστᾷ τὴν βορείαν ὄψιν τῆς γεφύρας μετὰ τὴν στερέωσιν.

Ἡ πρὸ τῆς στερέωσεως φωτογραφία τῆς ὄψεως ταύτης καταστραφεῖσα δὲν ἐπανελήφθη, καθ' ὅσον οὐδεμίαν οὐσιώδη διαφορὰν ἐδείκνυε.

2 8 15.